

Stemmeret for kvinder

Taler

Anna Rogstad

Dato

15 november 1888

Sted

Arbeidersamfundets sal, Kristiania

Omstendigheter

Offentlig møte om kvinnestemmerett

- 1 Endelig har kvindestemmeretten ogsaa faaet sine forkjæmpere hos os. For vel et par aar siden vovede nogle faa kvinder at slutte sig sammen om at arbeide for stemmeret for hinder. Saaledes dannedes Norsk kvindestemmeretsforening. Den er en gnist der skal tænde udover i den store kvinde-leir. Vort arbeide er
- 5 spiren til de lange rødder, som maa brede sig gennem alle sumfundslag, saavist som vor sag, kvindesagen, skal seire. At arbeidet for kvindestemmeret er kjernepunktet i det hele kvindesagsarbeide, vil vistnok - vi maa haabe det - snart ogsaa hos os blive en erkjendt sandhed. I Amerika og England har man for aarrækker siden forstaaet dette, og kvindernes hovedstyrke har været
- 10 koncentreret netop paa dette punkt; derfor har ogsaa kvindesagen i disse lande naaet længst. I et par samfund i Amerika staar man, som bekjendt, ved maalet, idet kvinderne har faaet stemmeret og er fuldt ligestillede med mænd. Men ogsaa der, hvor maalet ikke er naaet, har selve arbeidet for stemmeret, for kvinders aktive deltagelse i samfundets anliggender, opdraget kvinderne til en
- 15 tænke- og handlekraft, en dygtighet og ihærdighed, som har aftvunget de respektive sumfund indrømmelser paa indrømmelser til fordel for kvinderne. Man ser saaledes f. eks. i Amerika kvinder indtage stillinger jevnside med mænd paa de allerfleste omraader. Men magt til at verne om sit arbeide, magt til at fremme det, den er kvinderne forholdt, saalænge de ikke har stemmeret. Og uden denne
- 20 magt har de indrømmelser, som er gjorte, intet holdbart ved sig.

- Vor tilkjæmpede stilling giver os ingen betryggelse, vi har ingen garantier for at beholde den. Den dag imorgen kan fravriste os, hvad vi idag har vundet. Vi hører f. eks. alt nu her hos os altfor megen tale om at de stakkars lærerinder,
- 25 telegrafistinder og forretningsdamer, som de kaldes, har trængt sig ind paa mænds omraader. Kvinderne maa søge nye arbeidsfelter, heder det. Man er i almindelighed slet ikke villig til at dele brød med os. Man er saa bange for

konkurrencen, som det heder. Men her vil jeg spørge hver retskaffen mand: Er
30 ikke det der at ville holde kvinderne udenfor konkurrencen, er ikke det det
samme som at ville sige: Vi vil leve paa selvtagne forrettigheder, vi vil stænge for,
tilintetgjøre alle andre hæfter end vore egne? Vil en saadan borger samfundets
vel?

35 Hvem har stemmeret i Norge?

Loven siger: Stemmeberettigede er ifølge grls. § 50 de norske borgere, som har
fyldt 25 aar, har været bosatte her i landet i 5 aar, opholder sig der og enten:

40 1. Er - - - (her opregnes embedsmænd, eiere af gaard og grund o.l.). Og endelig:
Alle, som for det sidstforløbne aar har betalt direkte skat til stat eller kommune
efter en antagen indtægt af mindst 500 kroner paa landet og mindst 800 kroner i
kjøb- eller ladestederne, i et aar har haft fast bopæl i valgkommunen paa den tid,
valget foregaar, og ikke som tyende tilhører andens husstand. -

45

Alle disse har stemmeret, saafremt de ikke er idioter, vanvittige eller forbrydere. -
Men hvorfor har saa ikke vi, som til punkt og prik opfylder lovens fordring,
hvorfor har ikke vi stemmeret? Fordi vi er kvinder. Fordi vi er født kvinder og
ikke er mænd altsaa, skal vi ikke regnes med blandt landets "borgere", men
50 udstødes og regnes lige med vanvittige og forbrydere! En saa himmelraabende
uret, skulde man vente, hvert ærligt, rettænkende menneske i vort samfund vilde
reise sig imod Det var at vente, at man ikke turde hvile, før denne uret mod
medmennesker var hævet og udslettet. Der ligger, mine tilhørere, en foragt for
vort køn, en skjærende haan i denne lovbestemmelse. Det hjælper ikke paa hvad
55 maade eller fra hvilken side, vi vil forsøge at undskylde den. Vort fædrelands lov
krænker os, haaner os.

60

Betalte skatsedler, der lyder paa en indtægt af 800 og 500 kr. eller derover, giver
altsaa norske mænd plads ved valgurnen og saaledes del i kommunens og statens
60 styre, ret og leilighed til at verne om og fremme sine, hjemmets og fædrelandets
interesser. De samme slags skatsedler, betalte af kvinder, ofte med vor sidste, surt
fortjente skjærv, - giver os, norske kvinder, derimod ingen saadan ret og ingen
plads i sumfundet. Vi regnes bent frem ikke med. Vi har ingen andel i det store,
velsignede fællesarbejde for hjemmets, for fædrelandets fremtid og lykke, hvad
65 hvert tænkende, varmhjertet menneske absolut maa kræve at have.

Om alle skatlagte og efter vor nuværende lov stemmeberettigede kvinder udover det hele land, alle som en, negtede at betale skat, var de sandelig i sin gode ret.

70 Og dog maa vi bede Gud bevare os for, at haandene skal strammes saa længe, at de engang maa springe ved voldsomhed.

Saa dybt har love og vedtægter gennem aarrækker, formaaet at paatrykke mange kvinder - ja jeg siger det - trællesindet, at ikke sjelden den ængstlige indvending

75 møder os fra kvinderne selv, naar det gaar op for dem, at stemmeret er nøglen til alle vore rettigheder: men hvor er saa grænserne, naar alle skranker falder, naar kvinder paa alle hold strømmer ind paa mænds omraader? Grænser, skranker, omraader, der er netop de rette benævnelser. Men hvem har optrukket grænserne, hvem har muret skrankerne, hvem har lovhjemlet omraaderne, 80 enemerkerne? Er det ikke menneskeverk altsammen? Det er sandelig ikke guddommelige anordninger. Vi ved det. Og naar vi alene kræver for os individets ret til anvendelse og udfoldelse af de evner og kræfter, som det er os en pligt at nytte som det pund, Gud har givet os, det, vi ikke har lov til at grave ned, - behøver man sandelig ingen frygt at have, forat vi skal overskride 85 grænserne. Naturen sørger for disse, for skrankerne, eller hvad det nu heder.

Ingen kan lægge en alen til sin vekst.

Dog, det er ikke nødvendigt her at gaa videre ind paa udviklinger af vor sags retfærdighed. Vor fordring paa stemmeret bunder midt i det daglige stræv. Vi 90 gaar ikke et skridt, uden at kravet træder os imøde. Det skriger op omkring os, hvor vi tager fat. Det raaber paa retfærdigheden, paa nødvendigheden af at blive tilfredsstillet og det straks.

95 Lad os se os lidt om. Hvor var kvinderne nu, da formuesforholdet mellem ægtefæller blev behandlet i storthinget? De, som kom længst, var vel paa galleriet. Det er den pinebænk, om man vil, som vi faar lov til at indtage, naar vor velfærd skal afgjøres. Længere kommer vi ikke. Vistnok blev der i denne sag indrømmet os noget: hustruen blev myndiggjort, som det heder. Dog, saa 100 særdeles meget har dette ikke at betyde, naar man ser loven lidt nærmere efter. Det bliver omtrent ved det gamle. Normen for, hvad en lov kan paabyde i dette forhold, vovede justitskomitéens lovudkast ikke at opstille, særeie nemlig. Det var ikke tilraadeligt at indføre særeie, naar formandskaberne for størsteparten landet rundt udtalte sig derimod, mente man. Hvem er formandskaberne? 105 Naturligvis mænd. Og hvem havde man glemt at spørge? Selvfølgelig kvinderne.

Vær forvissede om, m. tilh. at havde der nede i salen ogsaa siddet kvinder som repræsentanter, de vilde der paa stedet have fremtvunget, at der var blevet spurgt om igjen ud over landet, saaledes at kvinderne ogsaa havde faaet sige sin mening i denne deres sag fuldt saavel som mænds. - Der blev blandt meget lignende (for at skræmme bønderne) ogsaa fremholdt, at den jordlappen, gaardbrugerne havde, ikke var stor nok til at eies af to. Kanske hustruerne, naar de havde havt anledning til at udtale sig; noksaa tørt havde kunnet oplyst de herrer om, at af 100 jordlapper omtrent de 50 ialfald i alm. er kvinders arv og eie før giftermålet.

Havde kvinder udarbejdet justitskomitéens lovudkast om formuesforholdet mellem ægtefæller, havde dette sikkerlig ganske ligefrem gaaet ud paa særie og intet andet. I denne som i alle sager, hvor det gjælder at tage skridtet fuldt ud for kvindernes ret, tænker desværre vore repræsentanter altfor meget paa sine vælgere, sine vælger-mænd. Hvor ganske anderledes vil det stille sig naar man ogsaa faar vælger-kvinder i ryggen.

Saa har vi skolesagen. Forslag om ny folkeskolelov, udarbejdet af den kgl. skolelovkommission, forelaa for sidste thing. Efter flere dages debat blev, som bekendt, resultatet, at lovforslaget ikke skulde optages til behandling, - efterat altsaa tid og penge var ødslet for alle vinde. Slige resultater, tror jeg, vi kan være forvissede om, at kvinder aldrig havde været med paa, hvis de havde havt sæde i thinget. - I det fremlagte lovforslag ligestiller kommissionens og kirkekomiteens pluralitet lærerinderne med skolens lærere paa alle punkter undtagen et - aflønningen. Her stod man atter foran et fuldt skridt til fordel for kvinderne. I lovforslagets præmisser erkjendes kvindernes berettigelse til fuld ligestilling, men - saa var det vel igjen disse mænd udover landet, disse vælger-mænd, som øvede sit tryk og dikterede den inkonsekvente konklusion, at det er i kvindernes egen interesse at faa mindre løn! Det er sandelig paa tide, at vore repræsentanter faar vælger-kvinderne i ryggen. - Den ene kvinde, som har plads i den kgl. skolelovkomm. stemte selvfølgelig for samme løn for lærerinder som for lærere. Vi er virkelig komne saa langt i et land som vort, hvor der vrimer af kgl. kommissioner, at en kvinde har faaet plads i en kgl. kommission! N. K. F. androg nemlig i sin tid om, at kvinderne maatte blive repræsenterede i den kgl. skolelovkomm. ved repræsentanter af sit eget køn, idet kommissionen har at fremkomme med forslag til ordning af folkeskolen for piger som for gutter og af seminarierne for kvinder som for mænd. Resultatet blev, at 1 - siger og skriver én - kvinde fik sæde i kommissionen sammen med 11 - elleve - mænd. Og nu

kommer det allerbedste, det ligefrem latterlige: denne ene kvinde repræsenterer det abnorme skolevæsen!

Paa det høiere skolevæsens omraader kræves der høilydt fra alle kanter reformer.
150 Hvorfor udebliver disse? - Skal der foretages levedygtige forbedringer i vort skolevæsen, i vor ungdoms opfostring, maa pigebørnene ogsaa tages med; tiden kræver det. Men der er vistnok knuden. Man har ikke raad til at give fædrelandets døtre uddannelse i lighed med landets sønner. Hvor er kvinderne i denne sag? Hvorfor fordrer vi ikke, hvorfor fremmer vi ikke vore stakkars
155 pigebørns ret? Fordi vi ingen stemme har hverken inden kommune eller stat i noget anliggende, saaledes heller ikke i skolesagen. Vi som saa vel ved, hvor skoen trykker, vi som det her nærmest gjælder, vi staar der magtesløse. Der gjøres nok nogle tilløb, der lappes og lempes lidt her og der, men skridtet fuldt ud det tager man ikke. - Naa, det er da ingen nød, svarer man mig, nu er jo
160 universitetet og tildels skolerne ogsaa aabnede for kvinder. Er statens skoler aabnede for vore smaapiger? Ja vel at merke, naar gutterne først er vel placerede, og der da kan blive en plads eller to tilovers, da kan piger paa ansøgning slippe ind. En hvilken som helst ringe begavet eller doven og uskikkelig krabat af en gut kan der stænge for det mest begavede og elskværdige pigebarn. Er sligt
165 retfærdigt?

Universitetet er aabnet for kvinder. Sundt, men heller ikke her er skridtet taget fuldt ud. Man hører nok af spottende bemærkninger om de kvinder, som gaar den akademiske vei: de kan jo ikke blive dommere, prester, professorer o. s. v.
170 Hvorfor ikke? Fordi storting og regering har ladet den skranke staa, som spærrer embedsveien for kvinderne. - Som vi ved, har endnu ingen af vore studenter taget sin embedseksamen: men vi haaber, mange vil gjøre det. Da kommer det an paa, om det bestemte, direkte krav skal faa denne sidste skranke til at falde. Sandsynligvis gjør man imidlertid da som sædvanlig en indrømmelse
175 eller to. Skridtet fuldt ud tages neppe, før kvinderne selv faar give sin stemme med, faar være med at ordne og bestemme om sin velfærd.

Til handelen til forretningslivet strømmer skarer af kvinder; men her som andetsteds maa de tage tiltakke med de usleste pladse og den elendigste betaling.
180 Hvorfor? Fordi kvinderne ingen indflydelse har i samfundet; man kan behandle os efter forgodtbefindende, vi regnes ikke med blandt landets borgere, vi er de smaa hunde, som faar takke for smulerne, - og fordi de unge piger møder op med en mangelfuld uddannelse. Men dette er igjen samfundets skyld. Medens

185 saaledes kommunens og statens skoler, søndagsskolerne og aftenskolerne, staar
gutterne fra folkeskolen aabne til erhvervelse af kundskaber for handel og
haandverk, saaledes: regning, bogholderi, tegning, fysik, kemi o. s. v., - er disse
skoler lukkede for folkeskolens piger, som saaledes bliver staaende med de
kundskaber, de havde, da de gik ud af barneskolen, saafremt de da ikke privat
190 kan hjælpe sig frem, hvilket selvfølgelig kun kan ske i de sjeldneste tilfælder. - Til
haandverk negtes kvinder omtrent al adgang.

Den høiere uddannelse for handelslivet giver, som bekjendt, handelsgymnasiet.
Derhen søger mange kvinder. Men ogsaa her skubbes de tilside, til kurser med
195 ringere og mindre fyldig uddannelse. Medens saaledes de unge herrer modtager
undervisning inden anstalten i to aar, har damerne kun etaarige kurser og disse
til og med ogsaa med færre timer daglig. De skal i denne uforholdsmæssig korte
tid indpuge det allernødvendigste. At gjøre ogsaa kvinderne til dygtige, fuldt
udrustede forretningsfolk, synes ikke at være magtpaaliggende. En fællesanstalt
200 til uddannelse af handelsfolk, mænd og kvinder, har styrelsen visselig vanskelig
for at tænke sig. Men med dette fundament, med denne lavere, ringere
uddannelse, m. tilh., bliver kvinderne saa ganske naturlig en godtkjøbsvare.
Principalerne har følgelig det bedste paaskud af verden til at negte at give dem
en løn i lighed med deres saameget bedre uddannede mandlige kolleger.

205 Der var megen tale og meget skrivi her paa forsommeren om, at arbejdere og
haandverkere skarevis burde sendes til Kjøbenhavn for at nyttiggjøre sig
udstillingen der. En repræsentant fremholdt i storthinget, husker jeg, at
stipendierne til arbejdere og haandverkere ogsaa burde uddeles til kvinder. Men
210 var det andre end mænd, som fik reise? - Og saadan gaar det altid, m. tilh.; dette
ene tilfælde er saa betegnende for det hele. Man husker paa os saadan i
forbigaaende; men naar det kommer til stykket, naar der skal gøres noget,
glemmer man os. Vi er ikke tilstede og kan ikke selv varetage vort tarv. Man vil
maaske sige, det var en liden sag, denne med disse stipendier. Men det var det
215 slet ikke. Vore arbeidersker trænger sandelig at komme ud og se noget, lære
noget. Og udstillingen havde netop noget for dem, det var jo netop kvindernes
branche, industrien, som var saavel repræsenteret dernede. Og hvilken
opmuntring vilde ikke en saadan reise været for vore industridrivende kvinder,
disse i de smaa stuer og butikker, hvor de broderer, strikker, hækler og syr dag ud
220 og dag ind. De smaa, trange forhold her hjemme skal sandelig ikke opmuntre og
fremme deres møisommelige arbejde. Og vore arbeidersker ved fabrikerne,
kunde visselig fuldt saa vel, ja mere end de mandlige arbejdere behøve at komme

ud og se, hvad deres kammerater andetsteds kan gøre. Det vilde give dem
225 arbejdslyst, vække deres selvstændighedsfølelse og saaledes bidrage til at give dem
et sundere syn paa livet. Vi hører saa ofte, folk taler om letsindigheden og
stygheden blandt vore fabrikkpiger. Ja, der er letsindighed og styghed blandt dem
desværre, men det har ogsaa sine grunde, sine dybe rødder, hvilket vi dog her
ikke kan gaa nærmere ind paa. En ting er vis: vi kvinder, naar vi faar noget at
230 sige og raade inden kommune og stat, vi faar meget at rette paa, meget at redde
og verne om netop der, hvor arbeidersken i fabrikken eller hvor det nu er -
slæber sit liv igjennem.

Hvad der særlig maa ligge et folk i en kristen stat paa hjerte, er vel kirken og dens
235 anliggender. Hvorledes er det saa her? Hvordan er det med disse store skarer af
kvinder, som fylder vore kirkehuse, som knæler oppe ved alteret, hvordan er det,
skubbes de tilside ogsaa der, indenfor sin menighed? - Vi maa svare ubetinget ja.
Spørges der vel efter disse store skarer, naar kirkens anliggender skal drøftes? - Er
noget en skandale for vor kirke, saa er det vel disse møder, hvor "husfædrene"
240 sidder som alene stemmeberettigede og afgjør kirkens eller menighedens
anliggender, medens den store skare af kvinder - menighedens stadig
kirkesøgende medlemmer - ikke tilspørges. Her i november havde vi i Kristiania,
som man vil vide, en flere dages kirkelig forsamling, stiftsmøde. Der mødte
omtrent 1000 prester og lægmænd. Man forhandlede om skolesagen, om
245 kvindens deltagelse i den offentlige forkyndelse af Guds ord og om dissenterne.
Ikke en eneste kvinde fik der plads nede i salen som menings- og
stemmeberettiget! At mangel sagtmødig kvinde maa tage forargelse af saaledes
at udelukkes, er altfor vist og sandt, ligesom saadanne møder ved sin ensidighed,
desværre bliver til altfor stor skade for vor kirke.

250 Vi gaar videre. Hvorfor tager vort offentlige fattigvæsen ikke kvinderne i sin
tjeneste? Der tales høit og smukt nok om kvindernes fortjenester af den private
fattigpleie. Hvor er saa de kvindelige fattigforstandere? Vilde ikke netop en
kvinde - kjærlig, hjælpende, raadende - kunne komme den sørgende enke eller de
255 forældreløse børn imøde i deres nød og elendighed? At der er tilfælder og
forhold, i hvilke den fattige, ulykkelige kvinde ikke vil kunne betro sig til en
mand, men alene til en kvinde, kan vi vist alle tænke os.

Videre. Har man tænkt paa at give kvinder plads i vort polilivæsen? Jeg tænker
260 her først og fremst paa sædelighedspolitiet. Er det forsvarligt, er det sædeligt, at
en mand her skal optræde lige overfor kvinder?

At kvinder, som har gjort sig skyldige i eller blot mistænkes for
265 sædelighedsforbrydelse, skal forhøres, krydsexamineres i de intimeste detaljer
angaaende dette sit forhold af mænd, - er ikke alene oprørende grusomt, men
virker selvfølgelig i allerhøieste grad moralsk nedbrydende paa disse ofre. Er de
ikke allerede forbrydere, maa de blive det ved saaledes at tvinges til at bide ho'de
af al skam.

270

Og hvordan er det med ordningen inden vore fængsler? Vil ikke netop kvinder
der kunne bringe de ulykkelige forbrydere trøstens ord og fremlokke angerens
taarer? Fængslet skal dog være en forbedringsanstalt. Det er mennesker blandt
os, m. tilh., som fødes, som vokser til, som kastes ud i verden, uden at en eneste
275 straale ren, varmende kjærlighed har faaet trænge ind og lyse op i deres mørke og
kolde tilværelse. De bundfryser, de forhærdes tilslut disse stakkars væsener. Naa,
vi finder dem som oftest igjen i fængslerne. Tænk Dem nu, en fængsels-bestyrer
eller inspektør, en mand, staaende foran en slig flok sky eller trodsige og
forvorpne kvindelige forbrydere. Hvordan kan det staa i hans magt at skjænke
280 dem den kjærlige omhu, den hjertevarme, som alene kan gjøre dem til
mennesker igjen? Disse ulykkelige væsener, mener jeg, vil kun hos en af sit eget
kjøn, kun ved et varmt, opofrende kvindehjerter finde den forstaaelse og vinde
det livsmod, som alene gjør det muligt for dem at kunne begynde livet fra nyt af,
naar engang fængselsporten lukker dem ud i verden igjen. Men vil
285 myndighederne, vil kommune og stat, give kvinderne den plads i politi- og
fængselsvæsenets tjeneste, de som her paaapeget bør have, før kvinderne selv faar
være med og ordne og bestemme?

Men videre. Hvorfor gaar den faldne mand saa omtrent fri for ansvar
290 ligeoverfor den faldne kvinde og det uægte barn? Vil der blive nogen
nævneværdig ændring i dette forhold, før kvinderne faar være med og skifte lov
og ret? Jeg tror det ikke. Det vi indtil da som nu hede: den faldne kvinde er den
mest skyldige og maa følgelig bære det tungeste ansvar. Og spørger man saa:
Hvorfor er hun mest skyldig? faar man igjen det gamle, taabelige svar: Fordi
295 hun er kvinde.

Mod drukkenkabslasten, der forstyrrer saa mangt et hjem i vort land og gjør
hustruer og børn ofte saa grænseløs ulykkelige, mod denne last kjæmpes der
vistnok gjennem afholdsforeninger omkring i landet, og til disse bør visselig
300 kvinderne slutte sig varmt og sterkt. Dog, disse foreninger rækker ikke længere

end til at foreslaa forbedringer. Magten til at tage kraftige foranstaltninger mod lastens herjninger, den sidder kommune og stat inde med. At netop hinderne med sine sørgelige erfaringer om drukkenskabens ulykker vil have det skarpe øie
305 og det rette greb til paa dette saa saare vanskelige felt at træffe de gavnligste foranstaltninger, derom kan der ikke være to meninger. Denne ene sag alene, m. tilh., kampen mod denne hjemmenes, som det nu er, saa trøtesløse ulykke, bør være manende nok til at drive skarer af kvinder frem til valgurnen.

310 Men krig kan kvinder ikke være med paa, de kan ikke gjøre vernepligt, derfor maa de ikke have stemmeret. Staar der noget i vor lov om, at den, som ikke gjør vernepligt, ikke skal have stemmeret? Indeholdt loven en saadan bestemmelse, blev nok listerne over de stemmeberettigede borgere lovlig tynde, saa mange mænd maatte da stryges. - Det er forresten i en forstand sandt det, at kvinder
315 ikke kan være med paa krig. Men hvorfor ikke? Fordi kvinderne vil fred. Det er netop en af kvindesagens helligste opgaver at lede samfundet i retning af fred, at bringe det til mere og mere at opgive det brutale. Fredssagen staar paa kvindernes program. Hvad vernepligt forøvrigt angaar, ved vi, at en mor fuldt ud tjener sin vernepligt hver gang, hun skjænker et bam livet. Og blandt de
320 ugifte kvinder tjener mange, som bekjendt, sin vernepligt paa hospitalerne og paa slagmarkerne, ligesom det vel ikke er den mindste og letteste vernepligt i krigens tid at blive tilbage hos de vergeløse og hjælpeløse gamle og hos børnene. Disses nærmeste vern er da kvinderne.

325 For at faa tabet af tid, denne byrde, som vaabenøvelserne paaføre de vernepligtige mænd, ogsaa tilfredsstillende overført paa de øvrige medlemmer af samfundet, kvinderne og de mænd, som ikke gjør vaabentjeneste, har man som bekjendt den tilflugt at paalægge disse den saakaldte verneskate. Tab af tid er jo som regel lig med tab af penge.

330 Endelig vil jeg pege paa den store sag, vor største kanske, sædelighedssagen, og - det økonomiske spørgsmaal. Det nytter lidet for det store samfunds vedkommende at raabe paa sædelighed eller at skrive og debattere om, hvad sædelighed er. Dette kan være bra nok for den enkelte, for den, som kan følge
335 med i den store knlturbevægelse, og som selv har opladt øie og øre. Vil vi derimod udrette noget udover i det store samfund, maa vi først og fremst, mener jeg, søge at reise og støtte vore stakkars søstre rent ud materielt. Det gjælder at hjælpe de arbeidende kvinder til at faa sit arbejde betalt, saa de kan leve sit liv ærligt og sædeligt. Misforstaa mig ikke. Jeg taler her om den store

masse. Sædelighedsfølelsen maa oparbejdes indenfra, det er sandt. Men dette gjælder ikke saa bogstavelig for den store masse, som raaber paa brød! Deres legemlige hunger maa først og fremst tilfredsstilles, skal man faa den ro tilveiebragt, som er nødvendig for at kunne med nogen frugt tage fat indenfra.

345 For den store masses vedkommende maa derfor sædelighedsspørgsmaalet og det økonomiske spørgsmaal blive at løse samtidig. Saa længe kvinder maa arbejde for halvdelen, for tredjedelen af den normale løn, saa længe bliver arbeidet dem en forbandelse og letsindigheden en tilflugt. Saa længe en mands pung kan købe sultne kvinder - som det er sagt blandt os engang før -, saa længe staar vi
350 omtrent hjælpeløse overfor usædelighedens forfærdelige herjninger i vort samfund. - Sædelighedssagen er ikke mere en kvindesag end en mandssag, det er i én forstand sandt. Men idet kvindernes fattigdom er et af usædelighedens værste arnesteder, er botemidlet først og fremst økonomisk uafhængighed for kvinder, og den bliver det nok en kvindesag at erhverve. Tænk paa disse kvinder
355 som arbejder for en maanedlig løn af 10 - 20 kr. (jeg tænker nærmest paa kasserersker o. l.). En slig betaling er mere end en fristelse, m. tilh.! Og saa alle vore arbejdersker omkring i by og land, som arbejder for nogle øre om dagen. For kvindelige dagarbejdere opgives daglønnen (efter H. E. Berners foredrag i N. K. F.) i Kristiania til kr. 0,60 á 80; i tobaksfabriker betales kr. 0,50 á 80. I
360 spinderierne betales i Kristiania kr. 1,25 og i andre byer kr. 0,80 á 87. For søm, hækling, broderi o. s. v. betales kr. 0,60 á 70.

Jeg skal for Kristianias vedkommende bemærke, at arbejdslønnen i fabrikerne i denne vinter for koner og piger er gaaet ned til 4-5 kr. pr. uge. Vi kan tænke os,
365 hvad det vil sige at skulle leve i, syv dage af 4-5 kr. og det f. eks. for en mor, en enke, som sidder med flokken af sultne, nøgne børn omkring sig. Hvad fabrikpigerne angaar, maa de i de allerfleste tilfælde skyde til hjemme til smaa søskendes underhold. Og disse stakkars mennesker, m. tilh., slider den hele dag, idet de i regelen arbejder fra kl. 6 mg. til 6-7 aften.

370

I disse forhold maa kommune og stat gribe kraftig ind og det snart. Men før kvinderne faar være med, har disse "mindste" blant os sandelig ingen talsmænd, de kan bygge paa.

375 Til økonomisk uafhængighed, m. tilh., for disse tusener af søstre i vort land, naar vi ikke frem uden stemmeret. Vi ser, hvortil vort nuværende samfund har bragt det. Og hvem er vel ogsaa nærmere til at lave øre og hjerte for fattige, ulykkelige kvinder end vi selv?

Den skrigende nød raaber os her frem til valgurnen.

- - - Men hvad skal vi saa gjøre for at faa stemmeret? Alle er vi vel enige i, at det gjælder først og fremst at faa kvinderne udover det hele land til at gjøre sit
 385 bestemte krav paa stemmeret gjældende. Hvad der saaledes selvfølgelig for alvor maa tages fat paa, er at samle kvinderne, alle som en, om det foreliggende grundlovsforslag om stemmeret for kvinder, det, som blev indbragt for stortinget i forrige thingperiode af flere af thingets mest fremragende mænd.

390 Det er ingen ny lov, som skal gives. Den nu gjældende stemmeretslov bliver staaende hel og holden som før, kun et eneste nyt ord er flettet ind: kvinder. Efter ordet "borgere" føies nemlig til: mænd og kvinder. Forslaget er saalydende: "Stemmeberettigede er de norske borgere, mænd og kvinder, som har fyldt 25 aar o. s. v. Her kommer lovens ord, ord til andet som før.

395

Men de repræsentanter, som bærer dette forslag frem i thinget., maa, m. tilh., have os kvinder i ryggen og det i stærkeste fylking, i overvældende majoritet, skal vi vente at seire. Grundlovsforslaget maa ledsages af en petition, et andedrag med endeløse rækker af kvindenavne. Disse rækker af underskrifter skal saa paa
 400 det kraftigste raabe op om trangen til, om vort bestemte krav paa stemmeret.

Det bliver et vanskeligt arbeide, et arbeide fuldt af skuffelserer at vække og samle kvinderne landet rundt. Men derfor maa vi, som er vaagne for kravet, slutte os saameget fastere og sterkere sammen. Vi maa organisere os: vi maa slutte en
 405 kjæde af villige hænder og hoveder, en søsterkjæde, landet over. Mundtlig og skriftlig maa vi tale vor sag. Vi maa have agenter udover det hele land, som kan bringe vore lister omkring og faa dem fyldte med underskrifter til petitionen.

Enhver kvinde kan indtegnes som medlem af Norsk
 410 Kvindestemmeretsforening. Der er ingen tvungen kontingent.

Petitionen eller andragendet til stortinget er saalydende:

Til Norges storting!

415

I tillid til, at det vil blive erkjendt som en uretfærdighed, at de nugjældende love udelukker norske borgere fra at udøve sine borgerrettigheder blot paa grund af

deres køn, og i overbevisningen om, at det er skadeligt for landet, at kvinderne
420 holdes borte fra deltagelse i samfundsarbeidet - andrager undertegnede norske
kvinder stortinget om, at der i førstkommende thingperiode maa blive
vedtaget en grundlovsforandring, hvorved de af vort lands kvinder, som
opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser, erholder stemmeret.

425 Men for at kunne sende talere ud, for at kunne afholde møder udover i by og
land behøves penge. Hver skjærv, vi ofrer her - liden eller stor - er en
haandsrækning til det store fællesarbeide.

Og saa vil jeg til slutning tilføie: Vi som gaar frem i denne sag, vi gaar med løftet
430 pande og freidigt sind, idet vi gaar med bevidstheden om, at vi tjener en god og
hellig sag. Vi kjæmper for vore søstre, for kvinderne, det er sandt. Men det er
ogsaa blot den halve sandhed. Ingen, som har lyttet til livets varme pulsslag, vil
sige, at vor kamp er en kamp for os selv alene. Læg merke til, hvorledes vor sag,
kvindesagen, griber ind i alle livets forhold, offentlige og private. Det er ikke den
435 sag, ikke det forhold, som ikke har sit kvindespørgsmaal. Og hvorefter kommer
dette? Svaret er let at give: - Vor sag er mænds og kvinders store fællessag, den er
samfundets sag. Den halvdel af menneskeslægten, som gennem alle disse lange
tider har ligget nede, har ligget lammet, hvis kræfter og evner kun undtagelsesvis
har faaet skimte frem, hvis pund har ligget nedgravet, vi raabes nu op paa dæk.
440 Det gaar ikke længer uden kvinderne. Tiden kræver kvindernes arbeide,
kvindernes aktive, direkte deltagelse i samfundets anliggender. Det kvindelige
element kan ikke undværes i den store samfundshusholdning, ligesaa lidt som
inden hjemmets vægge. Tidens seere, vore store digtere, raaber høit og sterkt
paa kvinderne; atter og atter raaber de og altid sterkere og sterkere. Vor tids
445 kloge statsmænd vender sit blik mod os. Det er ikke længe siden, at Amerikas
præsident udtalte sig for stemmeret for kvinder.

Og nu sidst har det mægtige Englands førsteminister talt. Han haaber, den dag
ikke maa være fjern, da der tildeles kvinderne valgret til parlamentet. Han
450 haaber derigjennem paa kvindernes gavnlige indflydelse paa vor materialistiske
tidsalder. - Det er ikke et enkelt parti, som her raaber paa kvinderne, her staar
ikke venstre og høire, Gladstone'anere og Salisbury'anere, mod hverandre, men
her forenes de. Vor sag bryder sig freem, m. tilh., ikke til splid og tvedragt, men
til enighed, til kraft, til forsoning. Maatte vi kvinder snart faa frihed til at
455 indtage den plads i samfundet, som staar og venter paa os, maatte kvinderne
snart faa bringe det forsonende, det sandt livgivende element ind i løsningen af

vor tids brændende spørgsmaal.

460

Kilde

Nylænde, tidsskrift, udg. af norsk kvindesagsforeing. 3. aarg. Kristiania, 1ste januar 1889, no. 1 s. 1-12.

Emner

Innlegg, Kvinnesak, Stemmerett

465

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/stemmeret-for-kvinder-527>

470

475

480

485

490

495